

Adam Stasiński

Generałowie z polskim rodowodem

Niepodległość i Pamięć 23/3 (55), 376-380

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Generalowie z polskim rodowodem

Odbywający się w lipcu 2016 roku w Warszawie szczyt NATO stanowił dobrą okazję do przypomnienia postaci i zasług generałów z polskim rodowodem służących w armiach państw obcych, zważywszy, że do tej pory w polonijnej biografistyce ten obszar badawczy był w właściwie zaniedbany. Udaną próbę wypełnienia powstałej w związku z tym luki podjął publicysta i biografista, legitymujący się bogatym dorobkiem twórczym, Zbigniew Judycki, na co dzień pracownik Muzeum Niepodległości w Warszawie. W swojej najnowszej książce *Pod obcymi sztandarami*, wydanej staraniem Fundacji Polonia Semper Fidelis i wspomnianej placówki muzealnej, prezentuje noty biograficzne blisko trzystu osiemdziesięciu generałów polskiego pochodzenia służących na przestrzeni wieków w siłach zbrojnych innych państw. Poszczególne postaci, historyczne i współczesne, przedstawione zostały w układzie alfabetycznym, a każdy z biogramów zawiera oprócz danych osobowych, przebieg służby, ważniejsze osiągnięcia, ewentualny udział w bitwach i kampaniach, powstaniach i rewolucjach. Są także informacje o wykształceniu i ukończonych uczelniach oraz wyróżnieniach, odznaczeniach państwowych

i wojskowych. Niemal wszystkie biografie wzbogacone są portretami bohaterów w postaci współczesnych fotografii, zdjęć dokumentalnych, starych sztychów czy też starannie wykonanych rysunków autorstwa utalentowanego portrecisty Tadeusza Kurka.

Polacy do obcych armii wstępowali dobrowolnie bądź służyli w nich wbrew własnej woli. Wielu z nich stało się bohaterami narodowymi różnych państw i odniosło zawodowe sukcesy. Nasi generalowie zdobyli na obczyźnie rozgłos jako utalentowani dowódcy i stratedzy, dowodzili związkami taktycznymi różnych szczebli i okrętami, uczestniczyli w bataliach na lądzie i morzu oraz w walkach powietrznych. Wnieśli swój wkład w rozwój sztuki operacyjnej, byli wynalazcami i racjonalizatorami w dziedzinie techniki wojskowej, autorami licznych rozpraw i publikacji, zdobywali też tytuły naukowe.

Spośród wymienionych w książce generałów, na przełomie XIX i XX wieku około stu piastowało wysokie stanowiska w armii Imperium Rosyjskiego, przyczyniając się do jej rozwoju. Wielu z nich ukończyło prestiżowe uczelnie wojskowe, głównie w Petersburgu i Kronsztadzie. Do historii przeszła

postać urodzonego w Łowiczu gen. Antona Denikina, organizatora i naczelnego wodza walczącej z bolszewikami Armii Ochotniczej, a następnie dowódcy Sił Zbrojnych Rosji Południowej, w którego osobie admirał Kołczak widział swojego następcę. Dla carskiego wojska zasłużył się gen. Hieronim Stebnicki, ceniony topograf i naczelnny kartograf Sztabu Generalnego, członek rosyjskiej Akademii Nauk. Polacy dowodzili różnymi rodzajami wojsk i dywizjami w wielu regionach tego kraju, a kilku, w stopniach admirałskich, piastowało wysokie stanowiska w siłach morskich. W gronie tym wyróżniali się wiceadmirał Edward Szczęsnowicz, dowódca kilku jednostek pływających, w tym pancernika „Retwizan” podczas wojny rosyjsko-japońskiej oraz wiceadmirał Konstanty Biergiel, dowódca pancernika obrony wybrzeża „Nowgorod”, a następnie Amurskiej Flotylli Rzecznej. Inny nasz rodak, gen. mjr Władysław Branicki, wnuk Katarzyny II, rosyjski senator i radca stanu, uczestnik wojny z Turkami i Francuzami, walczył pod Borodino, Dreznem, Kulmem i Lipskiem. Należał do świty cara Aleksandra I, który wysoko go cenił.

Także w wyniku zaborów, tyle samo generałów, a więc około stu, sprawowało wysokie z funkcje w wojskach austro-węgierskich.

W gronie tym większość była absolwentami akademii i szkół wojskowych w Wiedniu. Część z nich, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, wykorzystywała zdobytą wiedzę i doświadczenia w wojsku II Rzeczypospolitej. Dość wspomnieć, że w cesarskiej armii stopnia generalskiego dosłużył się przyszły minister spraw wojskowych gen. broni Stanisław Szepetycki. Natomiast gen. dyw. Tadeusz Jordan Rozwadowski, zanim został pierwszym w niepodległej Polsce szefem Sztabu Generalnego, był austro-węgierskim feldmarszałkiem.

Polska generalicja również chlubnie zapisała się na kartach historii wojskowości Belgii, Danii, Francji, Holandii, Grecji, USA, Włoch, Wielkiej Brytanii oraz innych państw, nawet tak odległych jak Brazylia, Wenezuela czy Meksyk. Autor, pisząc o zasługach Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego w walkach o niepodległość Stanów Zjednoczonych, prezentuje także sylwetki kilku generałów o polskich korzeniach, którzy odegrali znaczące role w powojennym rozwoju armii tego kraju i na arenie międzynarodowej. Jednym z nich był urodzony w Warszawie syn Polki i Gruzina gen. broni John Shalikashvili, który piastował najwyższe w amerykańskim

wojsku stanowisko przewodniczącego szefów połączonych sztabów, a następnie naczelnego dowódcy wojsk NATO w Europie. Z kolei gen. Edward Rowny był doradcą pięciu amerykańskich prezydentów oraz uczestniczył w amerykańsko-radzieckich rokowaniach genewskich SALT II w sprawie ograniczenia zbrojeń. Dowódcą Sił Powietrznych Paktu Północnoatlantyckiego był gen. broni James Kowalski, zaś gen. pilot Donald Kutyna, uczestnik walk w Wietnamie, także autor planu rozwoju lotnictwa Sił Powietrznych, został szefem Centrum Obrony Amerykańskiej Przestrzeni Powietrznej i Kosmicznej.

Generałami Komuny Paryskiej byli Jarosław Dąbrowski, Roman Czarnomski i Walery Wróblewski, warto też wspomnieć, że gen. dyw. inż. Józef Łazowski, uczestnik kampanii napoleońskich, zastąpił jako budowniczy fortyfikacji, sprawując także funkcje komendanta inżynierii w armii portugalskiej. Natomiast w czasach nam współczesnych, środowisko polskiej emigracji nad Sekwaną godnie reprezentował gen. armii pilot Richard Wolsztyński, pełniący kierownicze stanowiska służbowe w Siłach Powietrznych, m. in. jako Szef Sztabu oraz zastępca ds. lotnictwa w Gabinetcie Wojskowym Ministra Obrony. Dziś jest ekspertem w Instytucie Stosun-

ków Międzynarodowych i Strategicznych w Paryżu.

W brytyjskiej Marynarce Wojennej szczyt kariery osiągnął kontradmirał Józef Bartosik, podczas II wojny światowej marynarz ORP „Błyskawica” i „Garland”, uczestnik ochrony konwojów do Murmańska. Po zakończeniu wojny kontynuował służbę na okrętach i w administracji morskiej, będąc między innymi szefem ds. operacyjnych brytyjskiej admiralicji. Jako jedyny Polak w historii tego państwa został mianowany na stopień admirałski.

Bohaterem narodowym Węgier był naczelnny wódz armii tego kraju, a zarazem wybitny artylerzysta i prekursor broni raketowej gen. Józef Bem. Uczestniczył w kampanii napoleońskiej 1812–1813, przewodził polskim emigrantom w Paryżu. Podczas Wiosny Ludów dowodził armią rewolucyjnego Wiednia, a następnie wojskami siedmiogrodzkimi. Feldmarszałkiem węgierskim był także żołnierz wojsk napoleońskich Henryk Dembiński. Dowodził korpusem, a następnie Armią Północną tego kraju. Służbę wojskową zakończył w armii tureckiej.

Legendarną postacią w XVII wieku stał się gen. artylerii Krzysztof Arciszewski, admirał wojsk holenderskich w Brazylii. Służył także u boku kardynała Richelieu. Duże zasługi w rozwoju szkolnictwa

wojskowego sił zbrojnych Argentyny miał gen. Enrique Spika-Spitzczyński, inspektor kawalerii, uhonorowany wieloma odznaczeniami tego kraju, a także Brazylii i Urugwaju. Władysław Turowicz, oficer polskiego lotnictwa, uczestnik kampanii polskiej 1939 roku, żołnierz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, jako generał miał duże zasługi w rozwoju Sił Powietrznych armii pakistańskiej. Jego imieniem nazwano Centrum Badan Kosmicznych. Marszałkiem brazylijskiego lotnictwa został Armando Trompowski. Był także ministrem w Najwyższym Trybunale Wojskowym. Ten sam stopień wojskowy miał Roberto Trompowski, komendant Szkoły Wojskowej w Rio de Janeiro, po wojnie patron brazylijskiego szkolnictwa wojskowego. Gen. Karol Roloff-Miałowski, urodzony warszawiak, uczestniczył w wojnie secesyjnej w stanie Ohio. Zasłynął jako dowódca sił powstańczych w Las Villas, a następnie szef operacji zbrojnej podczas walk o niepodległość Kuby. W uznaniu zasług powierzono mu stanowisko inspektora generalnego Armii Wyzwoleńczej, a następnie ministra skarbu w tym kraju. Także niezwykle postacią był Izidor Borowski-Radziwiłł, generał perski i kolumbijski, wcześniej uczestnik insurekcji kościuszkowskiej i żoł-

nierz Legionów Dąbrowskiego. Po stłumieniu buntów na San Domingo, stanął po stronie murzyńskich powstańców. Później związał się z Bolivarem, walczył w Wenezueli i Kolumbii oraz dowodził wyprawą w Andy. Tureckim generałem był pisarz Michał Czajkowski – Sadyk Pasza, który zakładał placówki Hotelu Lambert na Bałkanach. Podczas wojny krymskiej dowodził kozakami sułtańskimi, z których utworzył pułk. Pełnił też funkcję gubernatora Bukaresztu.

Trudno, siłą rzeczy, wspomnieć zasługi wszystkich generałów. Każdy z naszych rodaków wymienionych w książce ma bogatą i ciekawą przeszłość, a niejedna z przedstawionych biografii mogłaby stanowić podstawę bądź tło powieści lub scenariusza filmowego.

Książka Zbigniewa Judyckiego jest niewątpliwie znaczącą publikacją promującą zarówno polskość, jak też prezentującą osiągnięcia zawodowe w dziedzinie wojskowości bardziej lub mniej znanych postaci, ich wojenne losy w różnych zakątkach świata i wkład w rozwój strategii, techniki i myśli wojskowej. Dla obcokrajowców interesujących się historią naszego kraju, dużym ułatwieniem, a zarazem zachętą do zapoznania się z treścią omawianego słownika biograficznego, są umieszczone w zakończeniu krótkie

charakterystyki generałów w języku angielskim. Ogrom dokonań i zasług potomków polskich emigrantów, mających udział w rozwoju cywilizacyjnym innych państw i narodów, a także służba pod obcymi sztandarami oficerów, podoficerów i zwykłych żołnierzy, może być przedmiotem prac badawczych oraz wielu publikacji, o czym pisze we wstępie dyrektor Muzeum Niepodległości w Warszawie dr Tadeusz Skoczek. Wspomina także o efektach współ-

pracy ze Światową Radą Badań nad Polonią i o misji, jaką pełni Fundacja Polonia Semper Fidelis.

Adam Stasiński

Zbigniew Judycki, *Pod obcymi sztandarami. Generałowie polskiego pochodzenia w siłach zbrojnych państw obcych*, Wydawnictwo: Fundacja Polonia Semper Fidelis i Muzeum Niepodległości w Warszawie, Warszawa 2016, ss. 234.

Bibliografia czasopisma „Myśl Polska”

Zanika idea sporządzania bibliografii szczegółowych. Powszechny dostęp do informacji internetowej eliminuje tworzenie zestawień bibliograficznych. Jeszcze wymóg oceny parametrycznej artykułów naukowych wymusza na autorach przygotowanie zestawień wykorzystywanej literatury, ale monograficzne bibliografie zdarzają się nieczęsto. W związku z rewolucją cyfrową zapanowało błędne przekonanie, że wszelkie informacje znajdziemy w sieci.

Mamy wprowadzić „Bibliografię Zawartości Czasopism”, która jest częścią bibliografii narodowej prowadzonej przez Bibliotekę Narodową, ale jest to zestawienie niektórych tylko artykułów z wybranych tytułów przekazywanych w ramach

egzemplarza obowiązkowego. Interesujące nas czasopismo reprezentowane jest w katalogu elektronicznym przez dwa rekordy: wywiadem z Janem Engelgardem, „*Myśl Polska*” musi być pismem poważnym, zamieszczonym w numerze 33–34 z roku 2013, przeprowadzonym przez Grzegorza Lepiankę oraz artykułem Macieja Motasa, „*Myśl Polska*”, *głos rozsądku w twoim domu*, z numeru 29–30 z roku 2007.

Twórcy bibliografii selektywnej nie mają obowiązku sporządzania zestawień tematycznych, te pozostawiane są odrębnym zespołom bibliografów. Wspólna baza artykułów z gazet i tygodników, tworzona obecnie przez Zakład Katalogowania Dziedzinyowego BN z wybranymi bibliotekami wojewódzkimi,